

I. Přírodní podmínky krajiny Brna z hlediska kompozičního:

Brno leží z hlediska nové krajinné typologie na rozhraní dvou, zásadně odlišných typů krajiny. První makrotyp, zabírající střed Brna a jeho jižní a jihovýchodní kvadranty je tvořen starosídelní krajinou Pannonica. Druhý makrotyp – Krajina velké středověké kolonizace Hercynica - zabírá západní, severní a severovýchodní kvadranty Brna.

17. CZ2 - stará sídelní krajina Pannonica

Základní charakteristiky makrotypu:

Primární struktura:

Je tvořen rovinami a zvlněnými plošinami, okrajově zasahuje (na severu Brna) i do plochých pahorkatin. Ze zvláštních tvarů georeliéfu se v něm vyskytují především širší říční nivy. Jde o oblast listnatých lesů.

Sekundární struktura:

Krajina je kultivována od doby kamenné, tj. od 5 300 př.kr. a celková délka kultivace je tak přes 7 300 let! Je tvořen polní krajinou, což znamená, že zastoupení lesních porostů je menší než 30%. Jde o oblast nepravých traťových, případně i délkových plužin, vzniklých za středověké kolonizace na osnovách původní plužiny úsekové. Osídlení je zásadně soustředěné, vsi jsou převážně větší. Sídelní struktura je původně statická, středisková, v této oblasti jsou však nejvíce zastoupena urbanizovaná území, zejména a právě sídelní aglomerace brněnská ale i olomoucká a pomoravský urbanizační koridor.

Převažují vsi silniční či ulicové.

Terciární struktura:

Převažuje typ podunajského hliněného a kamenného lidového domu. Mimo jihozápadní části Moravy, kde bylo od středověku slovanské obyvatelstvo postupně překryto německou kolonizací, jde o ryze české osídlení. Makrotyp je jádrovým územím Moravy s výraznými etnografickými oblastmi Slovácka a Hané.

V městě Brně se v tomto makrotypu vyskytují dva mezotypy – polní krajina s běžným reliéfem a krajina říčních niv.

Mezotyp **17.CZ2.1. polní, pravěké sídelní krajiny pannonica** je nejrozšířenějším v JMK (46,69% území) a je soustředěn především v téměř celém okrese Břeclav a z poloviny i v okrese Znojmo, Hodonín a Vyškov. Nevyskytuje se pouze v okrese Blansko. Představuje nejúrodnější zemědělské oblasti celé ČR. V městě Brně v něm vyrostlo jak středověké město, tak i satelitní vesnice a zeměpanský dvůr v Králově poli. Tyto polohy tvoří základ urbanizované plochy města. Jde o polní krajinu rovin a nízkých pahorkatin, prakticky bez lesů (ty vždy signalizují abnormální stanoviště), z navazujícími plužinami, charakteru kulturní stepi.

Mezotyp **17.CZ2.9. krajiny říčních niv pravěké sídelní krajiny pannonica** je jeden z nejvýznamnějších typů krajin jižní Moravy, tvořený širokými nivami řek Moravy, Dyje, Svratky, Jihlavy, částečně i Jevišovky a Cézavy. Zabírá, v porovnání s ČR, abnormálně velký

podíl (6,1% území JMK). Jde o geomorfologicky vysoce aktivní území, formované přirozenou dynamikou průtoků řek, hydrologicky spojitě. Tvoří nejvýznamnější přírodní transportní systémy jak hydrické, tak i biotické (úplná fluviální dynamická sukcesní série nivních biotopů). Jde o parkovou krajinu, typickou střídáním výnosných lužních lesů a luk, protkaných sítí meandrujících toků, slepých ramen a mokřadů. Lesy jsou v drtivé většině listnaté. Většina luk je po provedených regulacích řek zorněna. Tento typ byl osídlen do ranného středověku, kdy změněná dynamika povodní sídla odvedla na okraj aktivních niv, či na jejich méně zaplavované ploché ostrožny (Staré Brno, Komárov – Luhy, Zábřdovice). Niva byla od té doby osídlena jen sporadicky a s vysokým ohrožením záplavami. I vodní mlýny a ostatní provozy závislé na velkém množství vody se soustřeďovaly na bývalých ramenech řek, postupně regulovaných do podoby Svrateckého a Svitavského náhonu s vyšší protipovodňovou bezpečností. Masivní vstup do nivy řek v 19. století však byl umožněn až regulacemi řek s proklamovanou vysokou bezpečností před povodněmi ve všech místech. Takto získané ideálně rovné pozemky byly využívány především pro průmyslové závody.

11. CZ1 - krajina velké středověké kolonizace Hercynika

Základní charakteristiky makrotypu:

Primární struktura:

Georeliéf je v drtivé většině tvořen pahorkatinami a plochými vrchovinami, v jižních Čechách i chladnými plošinami a pánvemi. Z výjimečných typů reliéfu jsou zde význačně zastoupena výrazná, zaříznutá údolí, v některých částech reliéf izolovaných kuželů a kup a zdvižených tabulí, místy i lávových příkrovů, skalních měst a krasů. V přirozených lesích převažovaly listnaté porosty – buky a duby s příměsí jedle.

Sekundární struktura:

Kultivace probíhá od počátku 13. století a její celková délka je tedy max. 800 let. Makrotyp je tvořen v drtivé většině lesoplní krajinou, lesní a polní krajina tvoří pouze enklávy. To znamená, že zastoupení lesních porostů se pohybuje mezi 30 – 70%. Jde o oblast pravých traťových plužin, vzniklých za středověké kolonizace. Sídlní struktura je statická, středisková. Osídlení je zásadně soustředěné, původní vsi jsou převážně menší, v kategorii do 200 obyvatel. Urbanizovaná území do této oblasti zasahují jen okrajově – např. právě městem Brno.

Převažují vsi návesní a návesní ulicovky, v enklávách se vyskytují i vsi hromadné s úsekovou plužinou a vsi ulicové s plužinou délkovou.

Terciární struktura:

Převažuje typ českomoravského roubeného domu. Mimo menší okrajové oblasti a enklávy, kde se až donedávna dochovalo německé prostředí, šlo o české osídlení. Oblast tvoří hlavní prostor kolonizačních krajin ČR.

V rámci tohoto makrotypu jsou na Brněnsku 2 jeho významné mezotypy.

Mezotyp **11.CZ1.2. lesoplní středověké sídelní krajiny hercynica** je obecně rozsáhlejší typ středověkých krajin hercynica (zabírá až 35% území státu), v JMK však pouze 8,5%. Jde o oblasti ze zemědělského hlediska na hranici přirozené výnosnosti, lesní hospodářství je dnes tvořeno především smrkovými monokulturami (což neplatí právě pro Brněnsko).

V Brně stála tato krajina až do 20. století stranou urbanizace a byla tvořena běžnou leso-zemědělskou krajinou se samostatnými venkovskými sídly. V ½ 20. století byla částečně osazena suburbanizací příměstských vilových čtvrtí, místy i dělnických kolonií. Za socialismu se stala rozhodujícím prostorem výstavby satelitních sídlišť.

Mezotyp 11.CZ1.4. krajin zaříznutých údolí středověké sídelní krajiny hercynica je typickou součástí hercynika, v území kraje je tvořen hlubokými zaříznutými údolími řek Svitavy, Svratky, Oslavy, Jihlavy a především Dyje (Národní park). Tvoří 2,54% území JMK. Svahy údolí jsou zalesněny, údolí tvoří preferované trasy železnic a silnic nižší třídy. Mezotyp má díky pestrosti stanovišť zásadní význam pro biodiverzitu okolních území (typická katéna pásů stanovišť – severní svah, úzká niva, jižní svah).

Tento typ krajiny se stal pro město Brno zvláště významným zejména při vzniku železniční sítě (Svitavské a Ponávecké údolí) a řešení zásobování vodou (Brněnská přehrada). Mezoklimaticky ne příliš vhodná inverzní údolí se stala předmětem zástavby především rekreačního, ale místy i rezidenčního (Veslařská) charakteru poněkud později. Od samého počátku se však dostávala do střetu s potřebami výstavby dopravní sítě města.

V těchto přírodních rámcích se odehrával i vývoj města od pravěku do dnešní doby. Stopy, či celé vrstvy stop, vyznačujících postupné osvojování krajiny starého Brněnska městem, tvoří dodnes základ kulturně přírodních vztahů a jsou dodnes dobře čitelné. Považujeme proto za nezbytné další úvahy o krajinářské kompozici města Brna konfrontovat s jejím vývojem urbanistickým.

II. Některé aspekty historického vývoje urbanizované krajiny Brna z hlediska kompozičního

Pravěké a ranně středověké Brno – slovanská historie:

Mimo pravěké památky okrajového zasahování pravěké ekumeny (makrotyp 17.CZ2) do brněnského prostoru (pravěká, paleolitická osada na Stránské skále, eneolitické a halštatské hradiště u Bosonoh, pozdně bronzové hradiště u Obřan), se jeví jako nejpevnější starověký a ranně středověký sídelní bod celého Brněnska hradiště v Líšni, s prakticky nepřerušným osídlením od neolitu až do Velké Moravy (zaniklo koncem 10. století).

Vedle něj v slovanském období začíná konstituovat raně středověká osada ve Starém Brně, postupně vyrůstající v rozhodující tržiště celé oblasti. To bylo později zeměpanskými nadacemi doplněno klášterními komunitami v Komárově (Luhu) a Zábrdovicích. Dále se rozvíjely sídelní jednotky okolo Petrova ve stopě budoucího středověkého města. Zatímco první tři lokality v nivách řek signalizovaly nejstarší typy slovanského osídlení, poloha sídelních jednotek v historickém centru Brna již signalizují pozdější období opouštění niv na celé jižní Moravě. Brno začalo vystupovat z lužních krajín, jsouce postupně vyháněno povodněmi. Ze tří lužních jader Brna se dochovala dvě – Staré Brno (na křížení dnešních ulic Křížová, Křídlovická a Hybešova) a Zábrdovický klášter.

Středověká Brněnská krajina – mezinárodní svět mezi vesnicemi:

Založení města se čtyřmi čtvrtěmi různých národů v pravěké polní krajině, bezpečné před záplavami, přitom však bažiny nivy využívající (od jihu Svratecký náhon, od východu Ponávka), stejně jako klasická středověká kolonizace ostatní brněnské krajiny postavil vedle sebe dva sídelní světy – opevněné sídlo s exkluzivními městskými právy, doplněné suburbanizací o předměstí a postupně se stále více poněmčujícím prostředím a venkovská sídla.

Město korunované Petrovem s půdorysem vidlicových ulic od městských bran a důmyslným systémem využívání vodních toků nivy pro obranu, bylo doplněno prvním prstencem předměstí. Mezinárodní (ne jen německý) život města z něj dělal významné zemské město, často dokonce město sídelní. Uvnitř města vznikly tři nové kláštery humanitárních řádů, dvě hlavní tržiště apod. Růst předměstí, především však klíčové „vnitrosídelní“ ulice Pekařské propojoval město se Starým Brnem. Mnohem později byla základní skladba města doplněna o Špilberk (1250) a starobrněnský klášter (1323). Ten však byl ve své době lokalizován na periférii Starého Brna a za centrum tohoto nejstaršího sídla je tak považován omylem.

Venkovská krajina v okolí žila svým vlastním životem. Venkovská sídla v starosídelní krajině (mezotyp 17.CZ2.1.) vznikala reorganizací stávajících úsekových plužin s hromadnými vesmi na vsi ulicové s nepravými traťovými plužinami (Husovice, Židenice, Zábrdovice a další) a trvale opustila nivu (mezotyp 17.CZ2.9.), v krajině nově kolonizované vznikala nově jako vsi návesní či návesní ulicovky s pravou traťovou plužinou (v podstatě všechna vesnická sídla Brněnska mimo Dvorské, která vznikla mnohem později).

Celkovou osnovu středověkého osídlení krajiny doplňuje založení dvou samostatných hradů (Obřany a Veveří) a zeměpanského dvora v Králově Poli.

Barokní brněnská krajina – pevnostní město:

Třicetiletá válka určila městu Brnu novou funkci, která jej na 100 let výrazně poznamenala – Brno se stalo pevnostním městem. Nový typ opevnění, který má charakter spíše zemních prací, než zděných staveb, radikálně mění reliéf okraje města. Také to znamená zrušení 1.

středověké suburbanizace – okružních předměstí před hradbami. Zbyly pouze jejich okraje směrem do krajiny. Tak se směr komunikací okolo jádra změnil na radiální. Tehdy je možno zaznamenat první zrušení vodního toku - Městský potok je sveden do pevnostních příkopů a ve městě zatrubněn. Přes malý plošný růst prožívalo město Brno relativní ekonomický rozvoj, projevující se rozsáhlými barokními přestavbami prakticky celého města. První významně dochovanou vrstvou stavebních slohů je tak v Brně baroko. Barokní sloh se stal prvním profesionálním slohem běžných i výjimečných staveb ve městě.

Okolí města sice dále žilo uzavřeným venkovským životem, existence významného odbytiště vojenského i civilního pro venkovské produkty se však významněji podílela na jejich skladbě (zejména těch, které nepodléhaly monopolu cechů). Postupně byly zaceleny populační propasti třicetileté války a brněnský venkov žil rovněž v relativním blahobytu.

Město i venkov žilo v pevných křesťanských ideových osnovách a religiozita byla opravdová a týkala se celého života lidí. V této době proto vznikly prakticky všechny drobné sakrální stavby, stejně jako výpravné poutní areály ve Vranově, Křtinách, Tuřanech a Zábřovicích.

Je to poslední období se základní (obnovitelnou) energetickou hladinou a plně a trvale udržitelným využíváním území.

Brněnská krajina za průmyslové revoluce – Brno Verneovské:

Další vývoj je založen na dodatkové (neobnovitelné) energetické hladině fosilních paliv (a je tedy trvale neudržitelný).

Období je typické plošným rozvojem, který jednak asanuje okraje centra, jednak rozvíjí novou typicky blokovou městskou zástavbu radiálním způsobem od města. Tehdy vzniká typická výšková hladina centra i nových čtvrtí i utváření drtivé většiny fasád domů. Měšťácké období směsice romantismu, historických slohů, neoklasicismu a secese tak překrylo drtivou většinu barokních staveb a vytvořilo hlavní typ zástavby vlastního města Brna. Barokní (i vzácné starší) architektonické typy se staly výjimečnými akcenty verneovského, později i modernistického obrazu města. Blokovaná výstavba s vnitřními dvory, využívanými typicky i pro pavlače ovládla dodnes historické centrum i novou městskou zástavbu a stala se přes individualitu fasád typicky běžným stavebním typem, splývajícím do jednodušší vrstvy kompozičního pozadí – krajinné matrice.

Průmyslový růst znamenal masivní rozvoj nového typu ploch – továrních a nádražních komplexů. Tyto industriální plochy se částečně vmísily do blokové zástavby nového města, typicky se však rozvíjely na jediných volných a rovinných plochách v brněnském prostoru - v nivách řek. Byly proto provedeny nákladné regulace řek, které částečně chránily a chrání zástavbu před záplavami, především však vzbuzovaly a vzbuzují pocit bezpečí. Industriální zástavba se odvíjela rovněž v měšťanských stavebních slozích.

Ke konci verneovské doby dochází k oddělení funkcí výroby od bydlení managementu a vzniká typická suburbanizační zástavba vilových čtvrtí v Pisárkách, Masarykově čtvrti a Černých Polí (ale i jinde). Pro tuto zástavbu platí z hlediska stavebních slohů totéž co pro blokovou městskou zástavbu, mění se ovšem zásadně hustota staveb a typická podlažnost.

Růst pracovních příležitostí ale i místní využití železniční dopravy umožnilo rozvoj dalšího typu zástavby, v podstatě venkovských domků kovozezemělců, a tento typ zástavby postupně masivně vyplňuje okolí starých vesnických sídel. Místy dosahuje hustoty stavebních kolonií a tehdy k nám pronikajícího ideálu – kobercové zástavby dělnických čtvrtí Anglie. Stavební sloh této zástavby zůstává dlouho v osnovách lidového slohu i s jeho typickou skladbou objektů a nízkou podlažností a jen pozvolna se v něm prosazují prvky měšťanských slohů. Historická jádra jsou však touto zástavbou dotčena minimálně a zůstává v nich dominantní uspořádání vesnických sídel.

Je to i období dnešní podoby městských parků.

Období první republiky - konstruktivistické Brno:

V tomto období tak významném pro architekturu ve skutečnosti nedochází k zásadním urbanisticko krajinářským změnám. Jediný ucelený soubor celoměstského urbanistického a krajinářského významu vznikl na výstavišti, které obsadilo levobřežní ukončení souvislé nivy Svratky. Konstruktivistické období rovněž významně doplnilo vilové čtvrtě Masarykovu a v Černých Polích. K nejvýznamnějším krajinotvorným činům tohoto období patří výstavba Brněnské (Kníničské) přehrady s prvními rekreačními objekty. Nově koncipovaný byl i rekreační areál Riviéra dále po proudu. Těmito stavbami byl stvrzen základní rekreační význam Svrateckého údolí pro Brno.

Brněnsko za socialismu – Brno sídlištní:

Období je typické dalším plošným rozvojem, který jednak doplňuje okraje starší zástavby a její vnitřní proluky, především však osazuje typicky rozvolněnou sídlištní zástavbou panelových domů satelitní oblasti Brněnské krajiny vyšších, pahorkatinných poloh. Vzniká věnc satelitních sídlišť s novou výškovou hladinou a uniformním urbanistickým členěním, které zásadním způsobem mění obraz celé sídelní krajiny.

Krátké období socialistického realizmu je nahrazeno skladebným stavebním slohem panelové výstavby, které uniformní vysokopodlažní zástavbou běžných (obytných) staveb a naopak nízkou zástavbou staveb výjimečných (občanská vybavenost) vnáší do krajinného obrazu celkovou fádnot a působí jako pouhá matrice. Výjimku tvoří výškové stavby na Kounicové ulici, hotel Continental, rektorátu VÚT na Palackého vrchu, nemocnice v Bohunicích, v poslední době budova Morávky na jihu.

Průmyslová přestavba a uplatňování urbanistické zónace ve velkých měřítcích vedly ke vzniku výrobních zón, soustředěných prakticky pouze do oblasti jižního a východního Brna a na sever od Králova pole. Nový typ industriálních slohů – kombinace panelové a individuální technologie (ovšem v „nedostatkovém“ období socialismu silně zúženém) vedl ke vzniku škaredých industriálních komplexů. I tyto komplexy osazovaly zbytky rovinných ploch v nivách řek. Roviny polních krajin na jihu byly naopak blokovány nepřiměřenou ochranou ZPF.

Individuální zástavba opustila typy vil a v družstevním systému se změnila na řadovou, výjimečně atriovou dvoupodlažní výstavbu.

Nedostatek prostoru pro individuální život vedl k velkému tlaku na vznik zahrádkářských kolonií, které sice existovaly již dříve, jejich rozvoj však nyní byl masivní a obsazoval z pohledu socialismu zbytkové, z pohledu ochrany přírody však klíčové plochy pestrých přírodních stanovišť.

Složitý, nesmyslně zónovaný mechanismus města vyžadoval složitou a náročnou silniční dopravu, která pohltila velké prostory pro mimoúrovňové křižovatky a okružní komunikace a společně s kolejišti nákladového nádraží vytvořilo krajinu slamů.

III. Krajinářská kompozice Brněnského prostoru

Kompoziční vztahy krajin Brna, na této neobvykle vysoké úrovni lze shrnout do čtyř základních kompozičních prvků – krajinné ohraničení, krajinná matrice, krajinné póly a krajinné osy.

Krajinné ohraničení je tvořeno různě odlišnými krajinnými horizonty, vymežující široké prostory krajinných matic. Vymežují tak z hlediska kompozice hlavní **krajinné celky**. Tyto celky tvoří základní autonomní urbanistické prostory krajiny, dané uspořádáním reliéfu. Ohraničení oblastí se významnou měrou podílí i na jejich kompoziční jedinečnosti. Sama ohraničení jsou nejcitlivějšími místy kompozice města, neboť mohou spoluvytvářet až vytvářet celkový obraz Brna. Vnitřní prostor těchto celků je jimi zásadně ovlivňován a je jen málo typů architektonických dominant, které jsou tyto prostory schopny ovlivňovat stejně významně.

Zjednodušeně můžeme konstatovat, že na území velkého Brna vytváří ohraničení 31 samostatných kompozičních celků různé velikosti i různého stupně autonomie:

1. Jižní Brno
2. Severní Brno
3. Řečkovicko
4. Novolíšeňsko
5. Mariánské údolí
6. Starolíšeňsko
7. Maloměřicko
8. Obřanské Hradisko
9. Obřansko
10. Sadovsko
11. Kyselá Hora
12. Východní Soběšicko
13. Západní Soběšicko
14. Ořešínsko
15. Česko
16. Rozdrojovicko
17. Veversko
18. Obora
19. Přehrada jih
20. Bystrecko
21. Medlánecko
22. Komínská soutěska
23. Jundrovsko
24. Pisárecká soutěska
25. Výstaviště
26. Bohunicko
27. Bosonožsko
28. Kohoutovicko
29. Údolí oddechu
30. Kamechy
31. Žebětínsko

Tyto celky jsou podrobněji popsány v kapitole IV.

Krajinná matrice je tvořena nejběžnějšími a masivně převažujícími typy krajiny a jejich kombinacemi, které jsou vnímány pozorovatelem jako pozadí. Matici tvoří v Brně obecně především zástavba tvořená běžnými stavebními typy a jen v malé míře (na okrajích) i venkovské typy využití – lesy a pole, výjimečně sady.

Běžné stavební typy tvoří matici zástavby a v sídlech je tvoří architektonický výraz staveb, jejichž funkce převažuje. Jde tedy zejména o stavby bytové, rekreační a komerční vybavenost, v případě industriálních zón o stavby výrobní, skladovací, dopravní atd. Na vesnici i v předměstích se v dřívější většině až do 19. století tyto stavby vyznačovaly lidovým, neprofesionálním stavebním slohem. Lidový stavební sloh, odvíjející se od lidové architektury a dodržující její základní hmotové tvary i architektonické prvky, byl a je naprosto samozřejmý pro všechny běžné typy staveb na venkově a tvoří tak základ našeho stavebního fondu.

Profesionální stavební slohy se odvíjejí od slohové architektury, s jejími typickými architektonickými prvky a na vesnici se až do 19. stol. uplatňovaly pouze u výjimečných typů staveb.

Ve městě Brně, stejně jako ve všech větších městech profesionální stavební slohy ovládli postupně i běžnou zástavbu. Stavební slohy se u běžných typů staveb uplatňovaly v typických schématech, podle toho jak město obsazovalo další území. Období, kdy byla daná nová část města zastavěna se jednoznačně projevuje i v typu stavebního slohu. Dochovaný slohový výraz městských částí (ale i celých měst) se tak jednoznačně odvíjí od stavebního slohu doby kdy byly naposledy v rozvoji. Proto se velká většina našich neurbanizovaných měst uchovala v barokní podobě, města která se rozvíjela za průmyslové revoluce pomocí asanací změnila svou tvář na historizující a neoklasicistní, města či jejich části, která se rozvíjela v moderní době mají tvář sídlišť atd.

Výjimečné typy staveb tvoří akcenty v zástavbě a v sídlech je tvoří stavby funkčně vzácné. Jejich pojetí i funkce je a bylo vždy výjimečné, jejich hmota i architektonické prvky jsou individualistické. Výjimečné stavby se po celá staletí, až do 19. století, ustálily na několika málo základních typech, jako jsou obligátně kostely, kaple a další sakrální stavby, panská sídla (včetně městských patricijských paláců). V 19. století k nim přibývaly správní, kulturní a školské budovy, tovární stavby výjimečných výrobních závodů, železniční stanice. V moderní době je jejich škála ještě rozšířena. Dalšími výjimečnými typy nadzemních staveb byly a jsou zařízení infrastruktury, jako jsou vodojemy, čerpací stanice, ČOV, elektrická vedení s trafostanicemi, větrné elektrárny a telekomunikační stožáry. Se stavbami výjimečného typu vstoupil i do venkovského území profesionální stavební sloh.

V městě Brně, jehož rozvoj (signalizovaný rozsáhlými asanacemi) se odehrával ve Verneovské době 19. století a v extenzivní formě (obsazováním „zelené louky“) i později, se typ běžného stavebního slohu, a tedy matrice města, ustálila na několika typech, charakterizujících danou dobu.

Na základě zjednodušeného historického rozboru vývoje Brněnské krajiny lze konstatovat, že se do dnešní doby dochovaly tyto typy urbanistických matic:

- a. historické městské jádro
- b. bloková městská zástavba 19. století
- c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu
- d. vilové čtvrtě
- e. industriální plochy 19. století
- f. výstaviště
- g. panelová sídliště
- h. infrastrukturní slumy

Na základě rozboru přírodních vlastností důležitých z hlediska kompozičního se do dnešní doby dochovaly tyto typy venkovských matic:

- i. polní plochy
- j. lesní plochy s převahou listnatých stromů
- k. velkoplošné sady na černém úhoře
- l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami

- a. **historické městské jádro:** tento typ matrice má přestavbový charakter, kdy starší vrstvy byly v 19. století masivně přestavěny do podoby sevřené blokové městské zástavby v historizujících stavebních slozích, za I. republiky doplněných slohem moderny. Základní výšková hladina je cca 6 podlažní, ulice jsou na středověkých osnách a jsou proto úzké. Zeleň je sporadická a má charakter zbytkových ploch.
- b. **bloková městská zástavba 19. století:** tento typ matrice má charakter výstavby na zelené louce a je typický pravidelnou sítí širších ulic až bulvárů, často se stromořadími, vymezující sevřenou blokovou zástavbu o základní výšce cca 4 podlaží. Zeleň mimo aleje není, městské sady a parky mají výjimečný charakter.
- c. **nízkopodlažní zástavba venkovského typu:** tento typ matrice je charakteristický sevřenou zástavbou řadových rodinných domků, v níž se prolínají vlivy profesionálních historizujících stavebních slohů 19. století s lidovým slohem původních vesnic. Základní hladina zástavby je dvoupodlažní, významným znakem jsou převažující šikmé střechy klasických sklonů
- d. **vilové čtvrtě:** tato matrice je typická volně stojícími domky obklopenými okrasnými zahradami. Jde o klasickou kobercovou zástavbu dvou, max. třípodlažních vil ve stavebních historizujících slozích a v secesi. Významně jsou zastoupeny stavby modernistické. Malé plochy zahrad neumožňují rozvinutí parkových kompozic a jsou proto tvořeny pouze doprovodnou vegetací.
- e. **industriální plochy 19. století:** jde o nejklašičtější projev Verneovské průmyslové revoluce. Jde o areály výroby, skladů, obslužných komunikací (včetně železničních), ještě stále pojímané v stavebních slozích historizujících a secesních. Typické nepřehledné slumy často architektonicky kvalitních budov s nekvalitními přístavbami, kolnami, kanceláři a otevřenými technologiemi. Výšková hladina je různá, podle technologických nároků výroby, převážně však mezi 2-mi až 6-ti podlažími.
- f. **výstaviště:** jde o specifický, výjimečný typ zástavby, který je však pro svůj rozsah a nuanční působení rovněž nutno považovat za matici, i když pouze v jednom krajinářském celku. Matrice je tvořena volně stojícími stavbami v zeleni. Stavební slohový základ tvoří poválečná moderna. Výšková hladina je různá, v průměru však nepřesahuje výšku 5-ti nadzemních podlaží.
- g. **panelová sídliště:** jde o nejběžnější typ výstavbové matrice socialismu. Unifikované stavby několika málo konstrukčních typů jsou většinou řazeny volně v kompozičních schématech viditelných pouze z letadla či na výkresech. Idea zahradního města byla dovedena do groteskní podoby vysokopodlažních staveb v anonymních a špatně udržovaných plochách sídlištní zeleně. Výšková hladina je typicky rozdělena na úrovně 4 podlaží bez výtahů a 8 a 12 podlaží s výtahy.
- h. **infrastrukturní slumy:** jde o matici tvořenou dopravními, vodárenskými, plynovodními a elektrickými zařízeními, jejichž výrazná individuálnost v nahlučení splývá a vytváří rozsáhlé, fakticky monotónní plochy.

- i. **polní plochy:** jde o klasickou krajinnou matici zemědělských oblastí. Je tvořena plochami polí s enklávami dalších kultur a rozptýlenou, převážně liniovou zelení. Běžným doprovodem jsou polní cesty a pěšiny a elektrická vedení.
- j. **lesní plochy:** jde o matici lesních krajín, tvořenou v okolí Brna převážně listnatými lesy s bylinným patrem
- k. **velkoplošné sady:** tvoří specifický, výjimečný typ matrice v jedné krajinné oblasti. Jde o středokmenný intenzivní ovocný sad na černém úhoře
- l. **zahrádkářské kolonie a chatové osady:** místy rozsáhlý typ matrice tvořený drobnými zahrádkami s ovocnými stromy se zahradními domky případně chatami a zahradními doplňky, v interiéru pitoreskní, v celkovém vnímání působící jako keřové porosty s vyčnívajícími domky.

Každý krajinný kompoziční celek tak má vlastní typy matrice, charakterizované i běžným stavebním typem a slohem.

Další dva typy kompozičních prvků se v obraze města projevují s nižší intenzitou a další úvahy proto mají za úkol postihnout pouze jejich širší logiku a vytvořit tak inspirační zdroje pro vlastní urbanistické návrhy.

Krajinné osy jsou liniové prvky, které protkávají krajinu a vytvářejí osy pohybu a vnímání okolního krajinného prostoru.

Přírodní krajinné osy jsou v našem případě jednoznačně tvořeny vodními toky a biokoridory. Ty jsou v celcích pahorkatin stvrzeny zaříznutými údolími, v celcích rovin různě širokými nivami.

Přírodní osy toků se zaříznutými údolími vytváří v příčném profilu z hlediska biotického typický sled biokoridorů – biokoridor severních svahů s chladnějšími stanovišti, biokoridor vodního toku a biokoridor jižních svahů s teplejšími stanovišti. Na Brněnsku to jsou:

- Svratka po Pisárky
- Svitava po Obřany
- Říčka v Líšni
- Vrbovec v Bystrci

Vzhledem k celkové poloze Brna na úpatích pahorkatiny však toky se zaříznutými údolími do města nevstupují a zůstávají v okrajové poloze rekreačního zázemí (Mariánské údolí, Údolí oddechu, Svitavské údolí do Bílovic).

Jedinou, zato však zásadní výjimku, tvoří řeka **Svratka** v úseku Brněnská přehrada – Bystre – Komín – Jundrov – Pisárky, která na západní části Brna vytváří zásadní koridor jak dopravní, tak oddechový a biotický.

Přírodní osy toků s širokými nivami vytvářejí v příčném profilu rovněž typický sled biokoridorů, vzhledem k plochému reliéfu však není zásadní rozdíl mezi jižním a severním svahem a zůstává tak jeden typ ryze terestrického biokoridoru na hranách niv. Mnohem složitější je zato uspořádání biokoridoru nivy. V širokém pásu zde fungují tři základní kontinua. První tvoří vlastní vodní tok – říční kontinuum, které zabezpečuje životní

podmínky vodních společenstev, včetně migračního propojení. Je tvořeno nepřerušným tokem tvořeným pestrými, ale pro nížinný typ řeky přirozenými typy vodního prostředí. Kontinuita koridoru musí být zabezpečena nepřerušným říčním tokem. Druhý tvoří litorální kontinuum, které zachovává přirozenost břehových stanovišť a jejich porostů (přechod vodních a terestrických ekosystémů). Třetí tvoří povodňové kontinuum, zabezpečující bezkolizní převedení i velkých povodňových vod ve všech částech profilu. To ve skutečnosti vytváří nivu řeky a je varující že nedávnými povodněmi v Čechách i na Moravě byla jednoznačně prokázána jejich i současná potřeba. Povodňové kontinuum je geomorfologicky vysoce aktivní, a je tvořeno přirozenou dynamikou průtoků řek. Tyto procesy vytváří v nivě úplnou fluviální dynamickou sukcesní sérii nivních biotopů, která je základem biodiverzity celého širokého krajinného prostoru. Každé zúžení nivy může znamenat narušení tohoto kontinua s nedozírnými povodňovými následky, které jsou pak demagogicky nazývány přírodními katastrofami.

Na Brněnsku jsou to zejména:

- Svratka od Pisárek
- Svitava od Obřan
- Ponávka od Mokré Hory
- Leskava od Bosonoh

Typické pro historické osídlení Brna po 19. století je jeho **stavění se zády k hlavním tokům** Svitavy a Svratky a využívání pouze jejich ramen, později regulovaných do Svrateckého a Svitavského náhonu. Do 19.století se zástavba úzkostně vyhýbala vstupu do říčních niv (což dokazuje poloha historických půdorysů všech brněnských sídel). Prakticky všechna sídla, včetně vlastního města tak typicky vznikla na hranách niv, které zemědělsky využívala pro píci. Růst města od 19. století sice do niv vstoupil, typické Brněnské obracení se k řekám zády však zůstalo. Nivy navíc byly obsazeny především industriálními plochami, obytné čtvrtě se dále rozvíjely především na plochých okrajích niv. Z hran niv je tak jediná významně určující osu růstu města niva Ponávky, i když i zde se k ní výstavba obrací zády.

Celkově lze o těchto hlavních nivních osách říci, že tvoří osnovu „humen“ města a pronikají do něj právě přírodními charakteristikami jako biokoridory a pásy potenciálně obytných přírodních krajín.

Vedle klasických přírodních os tak existují osy okrajů niv, které se dochovaly jednak v historických stopách náhonů, vedených těsně u hran niv a jednak jsou hranami niv tvořeny. Jsou to zejména:

- historická stopa Svrateckého náhonu
- historická stopa Svitavského náhonu s Ponávkou
- hrany Svratecko – Svitavské nivy

Historické osy jsou v daném prostoru tvořeny především cestami, které se jednoznačně otiskly do půdorysu města. Křižovatky dálkových cest, jejichž centrum (původně na Starém Brně) se ve středověku přesunulo do dnešního centra, nejen vytvořily vidlicový rastr starého středověkého města, ale celé kompoziční osy jeho dalšího růstu.

V severní polovině města je tato síť dodnes stabilizována v zásadních osách:

- osa na Svitavy (mezinárodní cesta na Wroclav, Balt) – ulice Lidická/ Štefánikova/ Palackého/ Kuřimská/ Banskobystrická/ Terezy Novákové/ Černošská
- osa na Olomouc (mezinárodní cesta na Olomouc, Krakow, Pobaltí) – ulice Křenová/ Olomoucká/ Hviezdoslavova
- osa na Veverí (místní cesta po Svratce na hrad) – ulice Veverí/ Minská/ Štursova/ Hlavní/ Bystřická

- osa na Bílovice (místní cesta do Zábrdovic a do krasu) – ulice Cejl/, Dukelská/ Valchařská/ Selská/ Obřanská/ Fryčajova

V jižní polovině města se tato síť projevovala mnohem méně a byla často měněna a přestavována. Důvody lze hledat jednak v přírodních vlastnostech nivy:

- v proměnlivosti vodního režimu povodní a lokalizaci mokřin, což vyžadovalo časté korekce cest přes ně vedoucích,
- v proměnlivosti tras vodních toků znesnadňujících pozemkovou stabilizaci v nivě (louky a pastviny byly dlouhou dobu občinou),

jednak v rozvoji 19. století,

- zejména masivním vstupem železnice s nádražími,
- vstupem průmyslových podniků.

Historické osy na Jihlavu, Znojmo, Mikulov a Břeclav jsou proto prakticky setřeny a současné silnice je na území Brna nerespektují.

Tři současné osy jsou proto nové a je z nich cítit prostorovou nestabilitu:

- osa na Jihlavu – ulice Reneská/ Jihlavská
- osa na Pohořelice – ulice Vídeňská
- osa na Hodonín – ulice Dornych/ Svatopetrská/ Hněvkovského/ Kaštanová/ Tuřanská/ Pratecká

Vedle této soustavy radiál lze v Brně vysledovat rozvíjející se soustavu okružní, předznamenanou okružní zástavbou před středověkými hradbami (při stavbě barokní pevnosti zrušenou), nově vytvořenou při bourání hradeb. Další okružní osy vznikaly vznikly až v 2./20. století jako součást stále budovaného velkého městského okruhu.

- vnitřní městský okruh - tvořený ulicemi Joštova, Koliště, Benešova, Nádražní, Husova – s částečně vytvořeným pásem parků, je zásadním krajinnotvorným fenoménem centra města.

Do této osnovy historických os vstupuje dnes nová soustava tranzitních os dálnic, rychlostních komunikací a velkého městského okruhu. Koncentruje kolem sebe vedle motoristických služeb i specifické funkční stavby s velkými reklamními či dopravními nároky (velkoobchodní prodejny a servisy, obchodní velkodomky a centra, sklady apod.). Zvýšený a hygienicky kolizní provoz od nich naopak odrazuje běžné městské stavby (především obytné). Jsou tak osami typickými pro rozvoj industriálních ploch a infrastrukturních slumů, které mohou vtahovat i do obytných typů matric, kde potom působí kontrastně. To je ostatně hlavním projevem tolik kritizované suburbanizace.

Jsou to zejména:

- velký městský okruh, stále ve stavbě, se svým charakterem blíží dálničním stavbám s podobnými urbanistickými efekty.
- dálnice D1 na Prahu a Vyškov
- dálnice D2 na Bratislavu

Krajinné póly, tedy místa s výjimečným účinkem, tvořící akcenty v dané krajinné matici se odvíjí od místně koncentrovaných, přitom však výrazně odlišných částí prostorů. Součástí pólů jsou i krajinné dominanty.

Z hlediska přírodního jsou to vždy krajinné typy kontrastní vůči typům matrice.

V matici makrotypu pahorkatin hercynica to mohou být mezotypy lesopolních krasů, lesních a bezlesých izolovaných kup a kuželů a zalesněných skalních měst.

V matici makrotypu rovin pannonica to mohou být mezotypy zalesněných říčních niv, zalesněných rovin, zaříznutých údolí a vápencových bradel.

Ve vlastních krajinách Brněnska jsou to především

- izolované kopce (Mniší Hora, Komínský vrch, Medlánecké kopce a Palackého vrch, Špilberk, Žlutý kopec s Kraví Horou, Bílá Hora, Stránská Skála, Švédské valy, Na Pískách, Zápaď, Sychrov, Ostrá hora atd.)
- skalnaté svahy (Břenčák, Krnovec, Kúlny, Na Skalách a Skalky v okolí Brněnské Přehrady, Obřanská stráň,
- enklávy přírodě blízkých niv (Holásecká jezera, Černovický hájek)

V maticích kulturních krajin Brněnska jsou však přírodními póly i prostory se zvlášť dochovanými přírodními či přírodě blízkými společenstvy, kterými jsou zejména:

- přírodě blízká stepní lada, zejména na vápencích (Kamenný vrch, Kavky, Velká Klajdovka, Velký Hornek) ve všech krajinných maticích
- parková společenstva se vzrostlou zelení (Lužánky, Františkov, Špilberk, Kraví Hora a ZOO) v krajinných maticích a.- historické městské jádro, b. - bloková městská zástavba 19. století, c.- nízkopodlažní zástavba venkovského typu a d. - vilové čtvrtě
- antropogenní změny reliéfu v různých sukcesních stádiích – lomy a zemníky (Hády, Červený mlýn atd.)

Historické krajinné póly jsou výsledkem zvláštních funkcí určitých prostorů v závislosti na přírodních podmínkách a čase. Rozhodujícími jsou bezesporu historické póly – jádra původních sídel, zvlášť jsou-li dodnes dochována půdorysně či dokonce hmotově. Vedle nejstarších městských pólů Brna jsou to jádra vesnických sídel, která jsou právě v Brně až překvapivě dobře dochována. V Brně můžeme nalézt tyto typy krajinných pólů:

- historické stopy nejstarších center Brněnska – Nové Zámky u Líšně, Staré Brno, kláštery v Zábrdovicích a Komárově
- historické stopy městských založení středověku – centrum Brna se Špilberkem a Petrovem, Pekařská, Starobrněnský klášter, hrady Veverčí a Obřany, klášter v Králově Poli
- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním – Přízřenice, Dol. Heršpice, Žebětín, Bosonohy, Bystrc, Komín, Jundrov, Ivanovice u B., Ořešín, Obřany, Líšeň, Slatina, Černovice, Tuřany, Holásky a Chrlice
- vesnická jádra dochovaná alespoň v půdorysech – Horní Heršpice, Starý Lískovec, Žabovřesky, Jehnice, Soběšice, Řečkovice, Medlánky, Maloměřice, Brněnské Ivanovice
- zámky a kláštery

Historické dominanty jako krajinné póly:

Jako krajinné póly pohledové působí i stavební dominanty, které až do 19. století byly téměř výhradně tvořeny chrámy s věžemi, později k nim přibyly industriální dominanty a prakticky až za socialismu i výškové stavby administrativní a hotelové:

- celá veduta historického jádra města (Petrov s neogotickým chrámem, Špilberk se super neogotickou kaplí a lesnatými svahy, Kostelní věž chrámu sv. Jakuba, Kostelní věže chrámu sv. Michala, Kostelní věž augustiniánů, hotel Continental a další)
- administrativní budova BVV
- administrativní budovy trojčat Čepos
- výšková stavba strojní fakulty VUT
- výšková stavba fakultní nemocnice v Bohunicích
- administrativní budova Morávka
- spalovna odpadů
- chladicí věž teplárny
- areál Lachemy
- Kohoutovický vodojem

IV. Podrobnější popis jednotlivých krajinných celků Brněnska

1. Jižní Brno

Ohraničení:

Je jednoznačné z východu a západu, na severu a jihu je polootevřené až otevřené.

Na západě je tvořeno ohraničení mírnými svahy s nuančním přechodem od polních tratí přes zahrádky, park Ústředního hřbitova a zástavbu domků v zahradách na Červeném a Žlutém kopci po zúžené údolí Svratky na Poříčí s městskou zástavbou. Na severu je ohraničení pootevřené, akcentované dominantami izolovaných kopců Špilberku a Petrova s historizující zástavbou a plochým ostrohem Černých Polí, mezi nimiž je otevřené mělké sedlo s městskou zástavbou centra a ulice Milady Horákové. Na východě je ohraničení nuanční, avšak s několika výraznými dominantami, zejména izolovanými kopci Bílé Hory a Stránské Skály a stavbou Městské spalovny odpadů. Zbytek horizontu je tvořen zúženým údolím Svitavy v prostoru ulice Provazníkovy a dále zeleným horizontem Akátky – Bílá Hora. Od Stránské skály rovněž přechází v mírné svahy polních tratí. Na jih je zcela otevřen, s dálkovým pohledovým vymezením Palavou a Židlochovickým výhonem. Jde o prostor utvářený širokými říčními nivami řek Svitavy a Svratky.

Matrice:

c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu, e. industriální plochy 19. století, g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy.

Jde tedy o matici velmi různorodou s převažujícím charakterem industriálních ploch a slumů, místy s nízkopodlažní venkovskou zástavbou a plochami polí. Ostatní typy tvoří pouze lokální enklávy.

Osy:

Přírodní osy:

- Svratka s biokoridorem od Výstaviště
- Svitava s biokoridorem od Husovic
- hrany Svratecko – svitavské nivy

Urbanistické osy:

- historická stopa Svrateckého náhonu
- historická stopa Svitavského náhonu s Ponávkou
- osa na Olomouc (mezinárodní cesta na Olomouc, Krakow, Pobaltí) – ulice Křenová/ Olomoucká/ Hviezdoslavova
- nová osa na Pohořelice – ulice Vídeňská – R52
- nestabilní osa na Hodonín – ulice Dornych/ Svatopetrská/ Hněvkovského/ Kaštanová/ Tuřanská/ Pratecká
- dálniční osy na všechny strany

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce (Švédské valy)

- enklávy přírodě blízkých niv (Holásecká jezera, Černovický hájek)

Historické póly:

- antropogenní změny reliéfu – lomy (Hády), cihelny, výrazné náspy, mosty, portály tunelů a viadukty
- historické stopy nejstarších center Brněnska – Staré Brno, kláštery v Zábrdovicích a Komárově
- historické stopy městských založení středověku – Pekařská, Starobrněnský klášter
- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním – Přízřenice, Dol. Heršpice, Slatina, Černovice, Tuřany, Holásky a Chrlice
- vesnická jádra dochovaná alespoň v půdorysech – Horní Heršpice, Maloměřice, Brněnské Ivanovice

Stavební póly

- administrativní budova Morávka
- chladicí věž teplárny

2. Severní Brno:

Ohraničení:

Je jednoznačné z východu, severu a západu, na jihu je polootevřené širokým horizontem historického jádra města a ostrohem Černých Polí. Jde prakticky o široké údolí Ponávky s úzkou nivou a plochými pahoraktinami.

Na západě je ohraničení tvořeno mírnými, ale akcentovanými svahy, zastavěnými většinou nízkopodlažní městskou zástavbou rodinných domků v Žabovřeskách akcentovanou sídlištní výstavbou. Zásadní dominanty ohraničení tvoří Špilberk a Petrov s historizující zástavbou na vrcholech, Kraví Hora a Palackého vrch s přírodními rámci lesoparků. Na severu je ohraničení tvořeno nuančním sedlem mezi Palackého vrchem a Zamilovaným Hájem a dále svahy Sadové, charakteristické vzrostlou zelení zahrad. Je tvořeno na úpatích lesnatými svahy a zahradami, na dně sídlištní zástavbou Králova Pole a ruderalizovanou nivou Ponávky. Na východě je ohraničení nuanční, místy akcentované členitými svahy Sadové, Lesné a Černých polí. Zatímco Sadová je typická zahradami se vzrostlou vegetací, Lesná je tvořena sídlištní výstavbou a Černá Pole jsou tvořena prvorepublikovou zástavbou převážně rodinných domů.

Matrice:

a. historické městské jádro, b. bloková městská zástavba 19. století, c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu, d. vilové čtvrtě, e. industriální plochy 19. století, g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů a l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Jde tedy rovněž o matici velmi různorodou, přičemž na jihu převažuje typ městské historické a blokové zástavby, na severozápadě nízkopodlažní zástavba venkovského i městského typu s areály panelových sídlišť a na severovýchodě s nízkopodlažní zástavbou vilové čtvrti a panelových sídlišť. V nivě Ponávky dominují industriální plochy a infrastrukturní slumy, na úpatích Sadové zahrady. Zbytkové plochy tvoří zahrádkářské kolonie a lesíky.

Osy:

Přírodní osy:

- Ponávka s nivou

Urbanistické osy:

- osa na Svitavy (mezinárodní cesta na Wroclav, Balt) – ulice Lidická/ Štefánikova/ Palackého/ Kuřimská/ Banskobystrická/ Terezy Novákové/ Černožská
- osa na Veverí (místní cesta po Svatce na hrad) – ulice Veverí/ Minská/ Štursova/ Hlavní/ Bystřická
- velký městský okruh ve výstavbě se svým charakterem blíží dálničním stavbám s podobnými urbanistickými efekty.

Póly:

Přírodní dominanty:

- izolované kopce (Palackého vrch, Špilberk, Kraví Hora)
- parková společenstva se vzrostlou zelení (Lužánky, Špilberk, Kraví Hora)
- antropogenní změny reliéfu – lomy (Červený mlýn) výrazné násypy, mosty, portály tunelů a viadukty

Historické póly:

- dochované stopy středověkého osídlení založení - klášter v Králově Poli s jádrem obce
- historické centrum Brna
- administrativní budovy trojčat Cheposu
- výšková stavba strojní fakulty VUT

3. Řečkovicko:

Ohraničení:

Jde prakticky o široké údolí Ponávky s úzkou nivou a plochými pahorkatinami.

Na západě je ohraničení tvořeno výraznými, nuančně působícími ale akcentovanými svahy, tvořenými lesními masivy Baby a hřebenem odlesněných Medláneckých kopců se stepními lody na vrcholcích a zahrádkami na svazích. Zásadní dominanty ohraničení tvoří již zmíněné Medlánecké kopce. Na severu je ohraničení tvořeno výrazným sedlem mezi Babou a Nad sv. Františkem. Ponávka se zde dostává do zaříznutého údolí. Ohraničení je tvořeno zalesněnými svahy kopců a polní krajinou mezi nimi. charakteristické vzrostlou zelení zahrad. Na východě je ohraničení nuanční, místy akcentované členitými svahy Nad sv. Františkem, Rakovce a Na Úlehlich. Všechny tyto svahy jsou typické lesními porosty. Na jihu je ohraničení tvořeno nuančním sedlem mezi Palackého vrchem a Zamilovaným Hájkem a dále svahy Sadové, charakteristické vzrostlou zelení zahrad. Je tvořeno na úpatích lesnatými svahy a zahradami, na dně sídlištní zástavbou Králova Pole a ruderalizovanou nivou Ponávky.

Matrice:

Je tvořena těmito typy: c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu, g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů a l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Jde tedy rovněž o matici velmi různorodou, přičemž na jihu převažuje typ infrastrukturních slumů, střední část je tvořena nízkopodlažní zástavbou prostřídanou panelovými sídlišti a přecházející postupně směrem na sever do venkovských forem. Na východě je typický pás polní krajiny s enklávami zahrádkářských kolonií ve svazích, na západě lesnaté svahy kopců. Na severu přechází definitivně urbanizovaná krajina v krajinu příměstskou až venkovskou,

včetně zástavby Ivanovic u Brna. Tento, dosud harmonický přechod, je rozhodujícím fenoménem celého krajinného celku.

Osy:

Přírodní osy:

- Ponávka
- pravobřežní hrana nivy Ponávky, sledovaná novou trasou I./43 svým charakterem se blíží dálničním stavbám s podobnými urbanistickými efekty.

Urbanistické osy:

- osa na Svitavy (mezinárodní cesta na Wroclav, Balt) – ulice Lidická/ Štefánikova/ Palackého/ Kuřimská/ Banskobystrická/ Terezy Novákové/ Černožská

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce (Na Pískách a Západ)
- Medlánecké kopce s přírodě blízkými stepními lody
- antropogenní změny reliéfu – série menších lomů v úpatí Rakovce, mosty a viadukty

Historické póly:

- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním v Ivanovicích u B.
- vesnická jádra dochovaná alespoň v půdorysech Řečkovice a Medlánky

Stavební póly:

- areál Lachemy

4. Novolišeňsko

Ohraničení:

Je jednoznačné a jako pahorkatina obklopuje mělkou kotlinu s areálem Zetoru na dně. Na západě je ohraničení řetězcem mírných kopců od zásadní dominanty Hády přes Vinohrady a Bílou Horu. Výrazný horizont mezi těmito dominantami je tvořen panelovým sídlištěm Vinohrady a zahradami okolo Bílé Hory. Na severu je ohraničení tvořeno zásadní dominantou celého Brněnska – lomem Hády, zvýrazňující stejnojmenný kopec s vysílačem, pokračujícím na Velkou Klajdovku. Ohraničení je jinak nuanční, lesními porosty a enklávami stepních lad. Na východě je ohraničení nuanční, tvořené plochým rozvodným hřebenem mezi sídlištěm a starou zástavbou Líšně a dále na plochý vrch Čtvrtě. Horizont v severní části je tvořen výrazným panelovým sídlištěm Líšeň, v jižní části polní krajinou. Jižní ohraničení tvoří táhlý, plochý hřeben od Čtvrtí, postupně gradující do akcentu Stránské Skály, kde přechází přes sedlo se spalovnou odpadů na Bílou Horu. Mimo spalovnu tvoří horizont polní krajina a zahrady.

Matrice:

g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami. Jde tedy o matici relativně chudou, přičemž na východě a západě zásadně převažuje sídlištní panelová výstavba, doprovázená dopravními slumy, na jihu převažuje průmyslová zástavba

s infrastrukturními slumy. Mezi tato jádra je vložena formou enkláv zemědělská a lesní krajina.

Osy:

Urbanistické osy:

- velký městský okruh, svým charakterem se blíží dálničním stavbám s podobnými urbanistickými efekty

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce (Bílá Hora, Stránská Skála, Hády, Velká Klajdovka), s enklávami přírodě blízkých stepních lad a stvrzené lomy a zemníky

Stavební póly:

- spalovna odpadů

5. Mariánské údolí:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran. Tento malý krajinný celek je tvořen zaříznutým údolím Říčky a Líšeňského potoka v jižní části Mariánského údolí.

Na západě je ohraničení tvořeno mírnými svahy od polní krajiny Čtvrtí přes hrdlo údolí od Líšně. Na severu je ohraničení tvořeno ohybem zaříznutého údolí Říčky se zalesněnými svahy. Na východě je ohraničení nuanční, zalesněnými svahy údolí. Jižní ohraničení je tvořeno ohybem údolí Říčky v jeho vyústění do širší nivy.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Zásadní převahu mají lesy ve vlastním údolí a pole nad jeho okraji. Až do údolí zasahuje venkovská zástavba promíšená zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- tok Říčky v zaříznutém údolí s úzkou nivou

Póly:

Celek nemá žádný výrazný urbanizační pól

6. Starolíšeňsko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran a obklopuje kotlinu Líšně a střední části Mariánského údolí.

Na západě je ohraničení nuanční, tvořené plochým rozvodným hřebenem mezi sídlištěm a starou zástavbou Líšně a dále na plochý vrch Čtvrtě. Horizont v severní části je tvořen výrazným panelovým sídlištěm Líšeň, v jižní části polní krajinou. Na severu je nuanční ohraničení tvořeno lesními svahy s historickým akcentem archeologické lokality Nové Zámky. Na východě je ohraničení nuanční, zalesněnými svahy údolí Říčky a mírnými svahy

od polní krajiny Čtvrtí přes hrdlo údolí od Líšně. Jižní ohraničení je tvořeno ohybem zaříznutého údolí Říčky se zalesněnými svahy.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, g. panelová sídliště, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami. Rozhodujícím typem matrice je v tomto celku nízkopodlažní venkovská zástavba, po okrajích lemovaná ostatními typy.

Osy:

Přírodní osa:

- tok Říčky s údolím

Póly:

Přírodní póly:

- parková společenstva se vzrostlou zelení (zámecký park)

Historické póly:

- historické stopy nejstarších center Brněnska – Nové Zámky u Líšně
- vesnické jádro středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním
- zámek

7. Maloměřicko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze tří stran a obklopuje údolí Svitavy okolo Maloměřic.

Na západě je ohraničení nuanční, tvořené plochým šikmým hřebenem od Holých Hor po ulici Provazníkovu. Horizont je tvořen od vrcholu lesy prostřídané zahrádkami pod Kamčatkou a sevřenou městskou zástavbou okolo Provazníkové. Výrazný akcent tvoří Husovický tunel. Na severu je bohatě akcentované ohraničení tvořeno lesními svahy se zahrádkami a vesnickým sídlem, od Holých Hor u Lesné, po starověké hradisko u Obřan. Na východě je ohraničení od zásadní dominanty Hády přes Vinohrady. Výrazný horizont je tvořen panelovým sídlištěm Vinohrady. Jižní ohraničení je tvořeno zúženým údolím Svitavy v prostoru ulice Provazníkovy a zeleného horizontu Akátky.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, e.industriální plochy 19. století, h. infrastrukturní slumy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Rozhodujícím typem matrice je v tomto celku nízkopodlažní venkovská zástavba a infrastrukturní slumy cementárny a nádraží, po okrajích lemovaná ostatními typy.

Osy:

Přírodní osy:

- Svitava a hrany její zužující se nivy

Urbanistické osy:

- paralelní osa na Bílovice (místní cesta do Zábrdovic a do krasu) – ulice Cejl/, Dukelská/ Valchařská/ Selská/ Obřanská/ Fryčajova

- kolmý směr Velkého městského okruhu ve stavbě

Póly:

Přírodní póly:

- skalnaté svahy (Obřanská stráň)
- antropogenní změny reliéfu – lomy (Hády, Maloměřice)

Historické póly:

- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním – Obřany
- vesnická jádra dochovaná alespoň v půdorysech – Maloměřice

8. Obřanské Hradisko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran. Tento malý krajinný celek je tvořen zaříznutým údolím Svitavy v nad Maloměřicemi.

Na západě je ohraničení tvořeno dramatickým ohbím zaříznutého údolí s železničním mostem. Na severu je ohraničení tvořeno dominantou Obřanské stráně se starověkým hradištěm na vrcholu a tušenými zříceninami Obřanského hradu. Na východě je ohraničení opět tvořeno dramatickým ohbím řeky. Jižní ohraničení je tvořeno úpatním hřebenem stoupajícím k Hádům.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

- Svitava s hlubokým zaříznutým údolím

Póly:

- izolované kopce se skalnatými svahy a enklávami stepních lad – Obřanská stráň
- antropogenní změny reliéfu – lomy nad Maloměřicemi, výrazné násypy a mosty železnice
- historické stopy nejstarších center Brněnska – hradisko nad Obřany
- historické stopy městských založení středověku – zříceniny hradu Obřany

9. Obřansko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze severu, jihu a západu, na východě je polootevřené do údolí Svitavy. Jde prakticky o boční, úpadové údolí mezi hřebeny z Panské Líchy a Suché hory.

Na západě je ohraničení tvořeno mírnými zalesněnými svahy. Na severu je ohraničení tvořeno nuančním klesajícím hřebenem od zalesněné Panské Líchy po polní krajinu na Široké. Na východě je úpad otevřen do údolí s historickým jádrem Obřan. Jižní ohraničení je tvořeno nuančním klesajícím hřebenem od zalesněné Suché Hory po polní krajinu na Třísáhové.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, g. panelová sídliště, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů.

Osy:

- osa na Bílovice (místní cesta do Zábrdovic a do krasu) – ulice Cejl/,Dukelská/ Valchařská/ Selská/ Obřanská/ Fryčajova

Póly:

Nejsou

10. Sadová:

Ohraničení:

Je jednoznačné z východu, severu a západu, na jihu je polootevřené zúženým ústím údolí Zaječího potoka do nivy Ponávky. Jde prakticky o soustavu dvou mělkých potočních údolí.

Na západě je ohraničení tvořeno mírnými svahy Sadové s typickým horizontem zahrad se vzrostlou vegetací. Na severu je ohraničení tvořeno nuančním úpatním hřebenem Zaječí Hory, tvořeného rovněž zahradami, členěným ohbím úzkého údolí Zaječího potoka s lesnatými svahy. Na východě je ohraničení akcentované členitými svahy Lesné se sídlištní panelovou zástavbou. Na jihu tvoří ohraničení zúžené ústí Zaječího potoka s lesnatými svahy.

Matrice:

a. historické městské jádro, b. bloková městská zástavba 19. století, c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, d.vilové čtvrtě, e.industriální plochy 19. století, f.výstaviště, g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, k. velkoplošné sady na černém úhoře, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

- přírodní osy potoků se zaříznutými údolími

Póly:

Nejsou

11. Kyselá Hora:

Ohraničení:

Je jednoznačné z východu, severu a západu, na jihu je polootevřené do širokého údolí Ponávky. Jde prakticky o horní část povodí Zaječího potoka.

Na západě, severu a východě je ohraničení tvořeno mírnými zalesněnými svahy Zamilovaného Hájku, Kyselé Hory a Panské Líchy, členěnými pouze areálem myslivecké střelnice. Na jihu je ohraničení tvořeno nuančním úpatním hřebenem Zaječí Hory, tvořeného rovněž zahradami, členěným ohbím úzkého údolí Zaječího potoka s lesnatými svahy.

Matrice:

j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osa zaříznutého údolí Zaječího potoka

Póly:

Póly nejsou

12. Východní Soběšicko:

Ohraničení:

Je jednoznačné od severu a na jihu, na východ a západ je polootevřené plochým temenem Soběšic a údolím Melatínu. Jde prakticky jeho horní část povodí.

Na západě je ohraničení tvořeno plochým temenem mezi Stromem a Červenými vrchy, dominantně obsazeným zástavbou Soběšic. Na severu je ohraničení tvořeno nuančním zalesněným úpatním hřebenem Červených vrchů. Na východě tvoří ohraničení zúžené údolí Melatínu s lesnatými svahy. Na jihu ohraničení tvořeno nuančním klesajícím zalesněným hřebenem Panské Líchy.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Nejsou

Póly:

Historické póly:

- vesnické jádro dochované v půdoryse

13. Západní Soběšicko:

Ohraničení:

Je jednoznačné od severu a na jihu, na východ a západ je polootevřené plochým temenem Soběšic a údolím Rakovce. Jde prakticky o horní část povodí Soběšického potoka.

Na západě tvoří ohraničení zúžené údolí Soběšického potoka s lesnatými svahy. Na severu je ohraničení tvořeno nuančním zalesněným úpatním hřebenem Červených vrchů a Spanilého lesa. Na východě je ohraničení tvořeno plochým temenem mezi Stromem a Červenými vrchy, dominantně obsazeným zástavbou Soběšic. Na jihu ohraničení tvořeno nuančním klesajícím zalesněným hřebenem Rakovce.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Nejsou

Póly:
Nejsou

14. Ořešínsko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran. Jde prakticky o členitou pánev Jehnického potoka.. Na západě je ohraničení tvořeno mírnými svahy lesnatého hřebenu podél Ponávky, proříznutého Jehnickým potokem. Na severu je ohraničení tvořeno lesnatými, mírně akcentovanými svahy od Lelekovic k Útěchovu. Na východě je ohraničení akcentované členitými svahy Kněží Hory a Spanilého lesa. Na jihu je ohraničení tvořeno lesnatým hřebenem mezi Nad sv. Františkem a Zadním lesem.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, d.vilové čtvrtě i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:
Nejsou

Póly:

Historické póly:

- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním - Ořešín
- vesnická jádra dochovaná alespoň v půdorysech – Jehnice

15. Česko:

Ohraničení:

Je jednoznačné z východu a západu, na jihu a severu je polootevřené zúženým údolím. Jde o brázdou, odvodňovanou do paralelní Ponávky.

Na západě je ohraničení tvořeno výraznými zalesněnými svahy Sychrova a Baby. Na severu je ohraničení tvořeno akcentovaným údolím mezi Sychrovem, Ostrou horou a Strážnou, na jehož dně leží Česká. Na východě je ohraničení tvořeno pravobřežním hřebenem Ponávky Strážná – Na Pískách. Horizonty jsou převážně lesnaté, akcentované však i zahradami. Na jihu je ohraničení tvořeno výrazným sedlem mezi Babou a Nad sv. Františkem. Ohraničení je tvořeno zalesněnými svahy kopců a polní krajinou mezi nimi.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:
Urbanistické osy:

- osa na Svitavy (mezinárodní cesta na Wroclav, Balt) – ulice Lidická/ Štefánikova/ Palackého/ Kuřimská/ Banskobystrická/ Terezy Novákové/ Černožská

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce – Sychrov, Ostrá Hora, Strážná

Historické póly:

- vesnické jádro České, dochované v půdorysech

16. Rozdrojovicko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran a je prakticky tvořeno plužinami Jinačovic a Rozdrojovic mezi lesními masivy Podkomorských lesů a Baby.

Na západě je ohraničení tvořeno členitými zalesněnými temeny hřbetů Podkomorských lesů, zejména Knínického Sychrova. Na severu je ohraničení tvořeno polní krajinou v nuančním rozvodném sedle mezi oběma lesními masivy. Na východě tvoří ohraničení nuanční zalesněný hřeben Baby, oddělený od polní krajiny údolíčkem Mnišího potoka. Na jihu ohraničení tvořeno nuančním, mírně se svažujícím hřebenem od zalesněného vrcholu Trnovky, po ústí Rozdrojovického potoka do přehrady. Dále stoupá na vrch Čihadla. Celý horizont je tvořen hustou chatovou zástavbou v lesních porostech, přecházejících až do zahrad. Hřeben odděluje tento krajinný celek od Brněnské přehrady.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- údolí Mnišího potoka

Urbanistické osy:

Dnes žádné nejsou, v případě realizace silnice R 43 v této trase dojde k zásadní změně, silnice dálničního charakteru bude mít specifické suburbanizační efekty.

Póly:

Historické póly:

- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním – Rozdrojovice, Jinačovice

17. Veversko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran a je tvořeno údolím Brněnské přehrady v meandru u hradu Veveří.

Na západě je ohraničení tvořeno akcentovanými temeny Mečkova, pokrytého zahradami s chatami a zalesněného Veveřského ostrohu. Na severu je ohraničení tvořeno akcentem přehradní hladiny s prudkými svahy Mečkova na pravobřeží a zalesněným úpatním hřebenem od U tří křížů na levobřeží. Na východě je ohraničení opět tvořeno akcentem přehradní hladiny s prudkými zalesněnými svahy úpatního hřebenem od U tří křížů na levobřeží a zalesněnými svahy od Vrtačky na pravobřeží. Na jihu ohraničení tvořeno zalesněnými svahy

Veveřského ostrohu a zalesněným masivem Vrtačky, akcentované proříznutých údolím potoka Veverky a hradem Veverčí.

Matrice:

j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- zaříznuté údolí Svratky s hladinou přehrady

Póly:

Přírodní póly:

- skalnaté svahy (Břenčák, Krnovec, Kúlny, Na Skalách a Skalky)

Historické a stavební póly:

- hrad Veverčí

18. Obora:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran, jde prakticky o východní část sevřeného údolí Brněnské přehrady – od hradu Veverčí po rozšíření u jezera pod Chocholou.

Na západě je ohraničení tvořeno akcentem přehradní hladiny s prudkými zalesněnými svahy úpatního hřebene od U tří křížů na levobřeží a zalesněnými svahy od Vrtačky na pravobřeží.

Na severu je ohraničení tvořeno nuančním zalesněnými hřebeny mezi Lipovou a Trnůvkou, akcentovanými zaříznutými bočními údolím. Na východě tvoří ohraničení rozšiřující se údolí mezi Trnůvkou na pravobřeží a Chocholou na levobřeží, s lesnatými svahy akcentovanými hladinou přehrady. Na jihu je ohraničení tvořeno nuančním zalesněnými hřebeny mezi Vrtačkou a Chocholou, akcentovanými zaříznutými bočními údolím.

Matrice:

j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- zaříznuté údolí Svratky s hladinou úzké přehrady

Póly:

Přírodní póly:

- skalnaté svahy (Břenčák, Krnovec, Kúlny, Na Skalách a Skalky)

19. Přehrada jih:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran a vymezuje hlavní prostor Brněnské přehrady s širokým přehradním jezerem.

Na západě tvoří ohraničení rozšiřující se údolí mezi Trnůvkou na pravobřeží a Chocholou na levobřeží, s lesnatými svahy akcentovanými hladinou přehrady. Na severu je ohraničení tvořeno nuančním, mírně se svažujícím hřebenem od zalesněného vrcholu Trnůvky po ústí Rozdrojovického potoka do přehrady. Dále stoupá na vrch Čihadla. Celý horizont je tvořen hustou chatovou zástavbou v lesních porostech, přecházejících až do zahrad. Na východě tvoří ohraničení akcentované horizonty od Čihadel přes přehradní hráz na Panskou Horku, tvořené rekreační zástavbou až slumového typu. Na jihu ohraničení tvořeno mírně se svažujícím horizontem od Chocholy k Bystrci, výrazně akcentovaným sídlištěm Bystrc.

Matrice:

i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, především však l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- břehy přehradní nádrže

Urbanistické osy:

Dnes žádné nejsou, v případě realizace silnice R 43 v této trase dojde k zásadní změně, silnice dálničního charakteru bude mít specifické suburbanizační efekty.

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce – Panská Horka
- parková společenstva se vzrostlou zelení – parkové úpravy pláží na jihu

20. Bystrcko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran cele je tvořen rozšířeným údolím Svratky od přehrady po soutěsku u Komína.

Na západě tvoří ohraničení akcentované horizonty od Čihadel přes přehradní hráz na Panskou Horku, tvořené rekreační zástavbou a dále nad starou Bystrcí sídlištěm až po Horku nad ústím potoka Vrbovec. Na severu je ohraničení tvořeno nuančními svahy polí, výrazně akcentovanými zalesněnou Mniší Horou. Na východě tvoří ohraničení ostroh kopců od zahrádkářských Netopýrek po částečně zalesněný Komínský vrch a přes výrazné, úzké údolí Svratky prudkými zalesněnými svahy na Holednou. Na jihu je ohraničení tvořeno zalesněným masivem Holedné.

Matrice:

c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu, g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- zaříznuté údolí Svratky

Urbanistické osy:

- historická osa na Veverí (místní cesta po Svatce na hrad)

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce - Mniší Hora, Komínský vrch, Holedná, Horka
- parková společenstva se vzrostlou zelení (ZOO)
- antropogenní změny reliéfu – staré lomy nad Komínem

Historické póly:

- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním – Bystrc.

Stavební póly:

- pavilon plazů v ZOO

21. Medlánecko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran mimo jihu a vymezuje krajinného celku plochého údolí Komínského potoka.

Na západě tvoří ohraničení ostroh kopců od Baby přes Mniší Horu a Netopýrky po Komínskou Chocholu. Ohraničení má na severu charakter lesní, na jihu přecházející v pole a zahrady. Na severu je ohraničení tvořeno nuanční zalesněnou ostrožnou Malé Baby. Na východě tvoří akcentované ohraničení řetěz kopců od zahrádkářské Bosně přes stepní Medlánecké kopce po zalesněný Palackého vrch. Na jihu ohraničení tvořeno mírným svahem od Komínské Chocholy, obsazeným sídlištěm Komín.

Matrice:

g. panelová sídliště, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

nejsou

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce - Mniší Hora, Komínská Chochola, Medlánecké kopce a Palackého vrch.
- přírodě blízká stepní lada na Netopýrkách a Medláneckých kopcích

Stavební póly:

- hangár letiště

22. Komínská soutěska:

Ohraničení:

Je jednoznačné od severu a jihu, na východ a západ je polootevřené zaříznutým údolím Svatky.

Na západě je ohraničení údolím Svratky se strmými, zalesněnými svahy Holedné a Komínského vrchu. Na severu je ohraničení tvořeno zalesněným, ale částečně i zastavěným úpatím Komínského vrchu. Na východě tvoří ohraničení zúžené údolí Svratky se strmými, zalesněnými svahy. Na jihu ohraničení tvořeno zalesněným svahem Holedné.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- zaříznuté údolí Svratky s úzkou nivou

Urbanistické osy:

- osa na Veverí (místní cesta po Svatce na hrad Veverí)

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce - Komínský vrch
- skalnaté svahy
- parková společenstva se vzrostlou zelení – rekreační areály podél řeky

23. Jundrovsko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran. Vymezuje krajinný celek rozšířeného údolí Svratky s široce rozšířenou nivou na dně.

Na západě tvoří ohraničení zalesněné svahy Holedné, částečně překryté panelovým sídlištěm v Jundrově. Na severu je ohraničení tvořeno dvěma sedly zastavěnými Komínem a Žabovřeskami, akcentovanými zalesněným kopcem Kozí Hora s Palackého vrchem. Na východě tvoří akcentované ohraničení svahy Masarykovy čtvrtě s Jiráskovým lesem. Na jihu ohraničení tvořeno svahy Mladé Hory se zahrádkářskou kolonií Na Jurance.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, d.vilové čtvrtě, g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- Svratka
- hrany Svratecké nivy

Urbanistické osy:

- osa na Veverí (místní cesta po Svatce na hrad) – ulice Veverí/ Minská/ Štursova/ Hlavní/ Bystřeká
- velký městský okruh, stále ve stavbě, svým charakterem se blíží dálničním stavbám s podobnými urbanistickými efekty.

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce - Palackého vrch s Kozí Horou, Žlutý kopec
- parková společenstva se vzrostlou zelení – Jiráskův les

Historické póly:

- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním – Komín a Jundrov
- vesnická jádra dochovaná alespoň v půdorysech - Žabovřesky

Stavební póly:

- Kněžský alumnát na Žlutém kopci
- vozovna Komín

24. Pisárecká soutěska:

Ohraničení:

Je jednoznačné z východu a západu, z jihu a severu je otevřené. Vymezuje krajinný celek zúženého, zaříznutého údolí Svratky v Pisárkách.

Na západě tvoří ohraničení zalesněný ostroh Mladé hory se zahradami na vrcholu. Na severu je ohraničení tvořeno zaříznutým údolím Svratky se zalesněnými svahy. Na východě je tvoří zalesněný svah Žlutého kopce s bývalým lomem. Na jihu je ohraničení tvořeno ústím zaříznutého údolí do Pisáreckého údolí s vodárnou.

Matrice:

d.vilové čtvrtě, h. infrastrukturní slumy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- Svratka

Urbanistické osy:

- velký městský okruh ve stavbě, se svým charakterem blíží dálničním stavbám s podobnými urbanistickými efekty

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce - Žlutý kopec
- antropogenní změny reliéfu – starý lom

25. Výstaviště:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran mimo východu a vymezuje krajinný celek širokého údolí Svratky s výstavištěm a rekreačním areálem Riviéra na dně.

Na západě tvoří ohraničení pravobřežní zalesněné svahy akcentované ústím Libušina údolí.

Na severu je ohraničení tvořeno nuančním zastavěným hřebenem Žlutého kopce s dominantou

alumnátu a terasových domů. Na východě tvoří akcentované ohraničení zúžené, plně zastavěné údolí Svratky mezi Žlutým kopcem a Kamennou kolonií Červeného kopce. Na jihu je zalesněnými pravobřežními svahy na jejichž zastavěných temenech tvoří výrazný akcent Bohunická nemocnice.

Matrice:

d.vilové čtvrtě, f.výstaviště, g. panelová sídliště, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- údolí Svratky
- historická stopa Svrateckého náhonu

Urbanistické osy:

- velký městský okruh, stále ve stavbě, svým charakterem se blíží dálničním stavbám s podobnými urbanistickými efekty.

Póly:

Přírodní póly:

- parková společenstva se vzrostlou zelení – Pisárecký park, Riviéra

Stavební póly:

- administrativní budova BVV
- výšková stavba fakultní nemocnice v Bohunicích
- antropogenní změny reliéfu – lomy v Kamenné kolonii, portál Pisáreckého tunelu a křižovatka ve výstavbě

26. Bohunicko

Ohraničení:

Je jednoznačné ze severu a jihu. Na východ a západ je polootevřené. Vymezuje prakticky dolní část širokého údolí Leskavy.

Na západě tvoří ohraničení nuanční ostrohy od vrchu Rovný nad Moravany po ostroh oddělující sídliště Starý Lískovec od Bohunic, po sedlo s Fakultní nemocnicí. Hranice přechází od polního charakteru přes nízkopodlažní zástavbu v údolí potoka přes bariéru vysokopodlažních panelových sídlišť po dominantu Bohunické nemocnice. Na severu je ohraničení tvořeno nuančním hřebenem s monotónní panelovou sídlištní výstavbou, akcentovanou pouze zmíněnou nemocnicí. Na východě tvoří nuanční ohraničení horní svah ústředního hřbitova s okrajem panelových sídlišť, mělké údolí potoka s dálnicí a mírný svah polní krajiny ke Švédským křížům. Na jihu ohraničení tvořeno mírně zvlněnými hřbety polní krajiny nad Moravany.

Matrice:

c.nízkopodlažní zástavba venkovského typu, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy, především však g. vysokopodlažní panelová sídliště.

Osy:

Přírodní osy:

- úzká niva Leskavy

Urbanistické osy:

- osa na Jihlavu – ulice Renneská/ Jihlavská
- dálnice D1 na Prahu

Póly:

Historické póly:

- stopa středověkého vesnického jádra Bohunic

Stavební póly:

- výšková stavba fakultní nemocnice v Bohunicích

27. Bosonožsko:

Ohraničení:

Je jednoznačné jen ze severu, z ostatních stran je polotevřené. Tento velký krajinný celek je tvořen horním povodím Leskavy, která tvoří jeho hlavní osu.

Na západě tvoří ohraničení zalesněný Bosonožský hájek se svažujícím se polním ostrohem k Padělkům před Veselkou a odtud mělkým rozvodným sedlem v polní krajině na Urbanův kopec nad Ostopovicemi. Na severu je ohraničení tvořeno akcentovaným hřebenem zalesněného Mladého vrchu přes Kohoutovickou Babu, odkud se až ke Kamennému vrchu na obzoru za lesy uplatňuje panelové sídliště Kohoutovice. Kamenný vrch s lesním horizontem zakrytým částečně stejnojmenným sídlištěm se svažuje nízkopodlažní zástavbou až k Bohunické nemocnici. Na východě tvoří ohraničení nuanční ostrohy od vrchu Rovný nad Moravany po ostroh oddělující sídliště Starý Lískovec od Bohunic, po sedlo s Fakultní nemocnicí. Hraničení přechází od polního charakteru přes nízkopodlažní zástavbu v údolí potoka přes bariéru vysokopodlažních panelových sídlišť po dominantu Bohunické nemocnice. Na jihu ohraničení tvořeno mírnými svahy hřebenů polní krajiny od Urbanova kopce po vrch Rovný, akcentovaný menšími kuestami s lesíky, zahradami.

Matrice:

c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu, g. panelová sídliště, h. infrastrukturní slumy, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, k. velkoplošné sady na černém úhoru, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- potok Leskava

Urbanistické osy:

- osa na Jihlavu – ulice Renneská/ Jihlavská/ Pražská
- dálnice D1 se specifickými suburbanizačními efekty.

Póly:

Přírodní póly:

- přírodě blízká stepní lada na Kamenném vrchu

Historické póly:

- historické stopy nejstarších center Brněnska – archeologické naleziště Hradisko
- vesnická jádra jednotlivých sídel, většinou středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním – Bosonohy, Ostopovice
- vesnická jádra dochovaná alespoň v půdorysech – Starý Lískovec

Stavební póly:

- výšková stavba fakultní nemocnice v Bohunicích
- vodojem nad Kohoutovicemi

28. Kohoutovicko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran a vymezuje vyzdviženou kotlinu Kohoutovického potoka se zaříznutým Libušíným údolím.

Na západě tvoří ohraničení zalesněný hřeben mezi vrchy Hobrtenky a Kohoutovickou Babou. Na severu je ohraničení tvořeno zalesněným hřebenem Hobrtenek a svahy Mladé Hory se zahrádkářskou kolonií Na Jurance. Na východě tvoří ohraničení zalesněné svahy Masarykova háje, akcentované zastavěným ústím Libušina údolí. Na jihu je ohraničení tvořeno akcentovaným hřebenem zalesněné Kohoutovické Baby, odkud na obzor vystupuje panelové sídliště Kohoutovice.

Matrice:

c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu, g. panelová sídliště, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů.

Osy:

Přírodní osy:

- Libušino údolí ve východní části

Póly:

Historické póly:

- vesnické středověké jádro Kohoutovic, dochované alespoň v půdorysných stopách

Stavební póly:

- vodárna na hřebenu

29. Údolí oddechu:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran, vymezuje krajinný celek dolního povodí Vrbovce, se zpětně zaříznutým tokem.

Na západě tvoří ohraničení ostroh kopců od Ečerovy ulice v Bystrckém sídlišti zalesněný akcent údolí Vrbovce a vrchu Pekárny, dále rozvodným mělkým sedlem v polích na zalesněný Mladý vrch. Na severu je ohraničení tvořeno panelovým sídlištěm, svažujícím se nevýrazným ostrohem od Ečerovy ulice v Bystrckém sídlišti po akcent Horky nad ústím Vrboveckého údolí. Na východě tvoří nuanční lesnaté ohraničení řetěz kopců od Holedné přes

Hobrténky po Kohoutovickou Babu. Na jihu ohraničení tvořeno zalesněným temenem svahů Mladého vrchu a Kohoutovické Baby.

Matrice:

g. panelová sídliště, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- zaříznuté údolí Vrbovce v Bystrci

Urbanistické osy:

- přivaděč na Veselku, v případě realizace silnice R 43 v této trase dojde k zásadní změně, silnice dálničního charakteru bude mít specifické suburbanizační efekty.

Póly:

Přírodní póly:

- izolované kopce Horka
- enklávy přírodě blízká společenstva Pekárny
- parková společenstva se vzrostlou zelení a rekreačními zařízeními v Údolí oddechu

30. Kamechy:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran mimo jihu a vymezuje krajinný celek horního povodí Vrbovce. Na západě tvoří ohraničení zalesněné svahy Lipového vrchu, akcentované úbočními údolími a ostrohy. Na severu zalesněným hřebenem od Huberta k Chvalovce. Dále ohraničení tvoří snižující se ostroh s chatovou zástavbou přecházející do sídlištní zástavby Bystřce až po Ečerovu ulici. Ohraničení tvořeno nuanční zalesněnou ostrožnou Malé Baby. Na východě tvoří ohraničení ostroh kopců od Ečerovy ulice v Bystrckém sídlišti přes zalesněný akcent údolí Vrbovce a vrchu Pekárny rozvodným mělkým sedlem v polích na zalesněný Mladý vrch. Na jihu je ohraničení tvořeno mírně se svažujícím ostrohem od zalesněné Šatské, polní krajinou po silnici na Ostrovačice a dále až k Žebětímskému potoku. Zde přechází do zalesněného protisvahu Mladého vrchu.

Matrice:

g. panelová sídliště, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Přírodní osy:

- potok Vrbovec

Póly:

Přírodní póly:

- enklávy přírodě blízká společenstva Pekárny

31. Žebětínsko:

Ohraničení:

Je jednoznačné ze všech stran.

Na západě tvoří ohraničení terénně akcentované zalesněné temeno kopců v Podkomorských lesích. Na severu je ohraničení tvořeno mírně se svažujícím ostrohem z Podkomorských lesů polní krajinou po silnici na Ostrovačice a dále až k Vrbovci. Zde přechází do zalesněného protisvahu Mladého vrchu. Na východě je ohraničení tvořeno lesními svahy Mladého vrchu. Na jihu ohraničení tvořeno mírným zalesněným ostrohem od Podkomorských lesů na Bosonožský hájek a dále na Mladý vrch, akcentovaným polními krajinami.

Matrice:

c. nízkopodlažní zástavba venkovského typu, i. polní plochy, j. lesní plochy s převahou listnatých stromů, l. zahrádkářské kolonie a chatové osady se zahradami.

Osy:

Nejsou

Póly:

Historické póly:

- vesnické jádro Žebětína středověkého založení s dochovaným hmotovým uspořádáním